

Kuzgun Acar'ın Soyut Kompozisyonu Kuşlar heykeli üzerinden kent içindeki sanat yapıtlarına...

Kuzgun Acar; 48 yıllık kısa denebilecek ömründe ürettiği heykelleri ve sanat anlayışı ile kendinden sonra gelenleri etkileyen önemli bir heykel sanatçısı... Demir, çivi, tel ve ahşap malzeme kullanarak ürettiği heykeller yetmişli yıllarda İstanbul'un önemli mekânlarını süsledi.

1928 yılında İstanbul'da doğan Acar; 1948 yılında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi heykel bölümüne girerek, Rudolf Belling'in öğrencisi oldu. Daha sonra Ali Hadi Bara ve Zühtü Müridoğlu'nun atölyesine geçerek öğrenimini onların yanında tamamladı. Öğrencilik yıllarında soyut çalışmalara yöneldi ve soyut heykelle tutku derecesinde bağlandı. 1953 yılında mezun olduktan sonra serbest çalışmaya başladı ve aynı yıl ilk kişisel sergisini düzenledi.

Çivilerle gerçekleştirdiği bir çalışması, 1961'de Paris Bienali'nde birincilik kazandı. Bu birincilik, hayatında bir dönüm noktası oldu. Çünkü ödülle birlikte yabancı sanatçılar için ayrılmış iki burstan birisini kazanmıştı. Kuzgun Acar, aldığı bursla Fransa'ya gitti. 1962 yılında Paris Modern Sanatlar Müzesi'nde sergi açtı, sergideki bir yapıtı ve iki deseni müze tarafından satın alındı. Kuzgun Acar'ın Paris Bienali'nde aldığı birincilik ödülü o günün sanat çevrelerinde de çok büyük yankı



bulur. O günleri yakından bilen ve Kuzgun Acar'ın dostlarından Tan Oral; "Bugünün kuşaklarının anlaması zor. O kadar içine kapalı bir Türkiye'de yaşıyoruz ki... Bir Türk sanatçısının Avrupa'da birincilik alması hepimizi müthiş etkilemişti. Yine İstanbul Üniversitesi'nde tiyatro yapan bir grup öğrencinin Almanya'nın Erlangen şehrindeki tiyatro festivaline gitmesi, ardından Aziz Nesin'in, Turhan Selçuk'un kendi alanlarında aldıkları Altın Palmiye

ödüllerinin hepimizin üzerinde çok olumlu, şaşırtıcı etkisi olmuştu." diye hatırlıyor.

Kuzgun Acar, Paris'te geçirdiği bir yıldan sonra İstanbul'a döndü ve çalışmalarını aralıksız sürdürdü. Heykeli, işhanı ve otel gibi yapılara bir süsleme unsuru olarak katmak için girişimlerde bulundu.

1962 yılında 23. Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde, Demir Heykeli'yle birincilik ödülü kazandı.



Fransa'da Havre Müzesi'nde ve Lacloche Galerisi'nde 1962 ve 1963 yıllarında iki kişisel sergi düzenledi. 1966 yılında Rodin Müzesi'nde eserlerini sergiledi

İMÇ'de 1966'da yaptığı Soyut Kompozisyon dediği "Kuşlar Heykeli" ile Ankara Kızılay Meydanı'nda bulunan Emekli Sandığı Gökdelenin cephesine yaptığı tunçtan kabartma "Türkiye Heykeli" önemli çalışmalarındandır.

Sanatçının yapıtları arasında DISK-Maden-İş'in Gönen'deki eğitim ve dinlenme tesislerinin duvarına yaptığı duvar heykeli, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'ne alınan üç metal heykeli, Gülhane Parkı'na konulan "50. Yıl Heykeli", ölümünden kısa bir süre önce tamamladığı Antalya'daki Haşim İşçan Anıtı, Bayrampaşa Belediyesi için hazırladığı Mustafa Kemal Anıtı yer alır..

1969'da Milliyet Gazetesi'nin "Boğaza değil Zap Suyuna Köprü" kampanyasına belgesel film çekmek için katılıyor. Yabancı dağcılardan oluşan bir ekiple Doğu Anadolu'ya gidiyor. Dönünce Şeker Sigorta'nın Fındıklı'daki binasının terasına heykel-havuz işini yapıyor. Ardından Galeri 1'de Abidin Dino ile birlikte bir sergi açıyor. Kuzgun Acar bir dönem belgesel film çekimine de ilgi duyar hatta Kanlı 1 Mayıs olaylarının belgesel filmini de çekmişti.

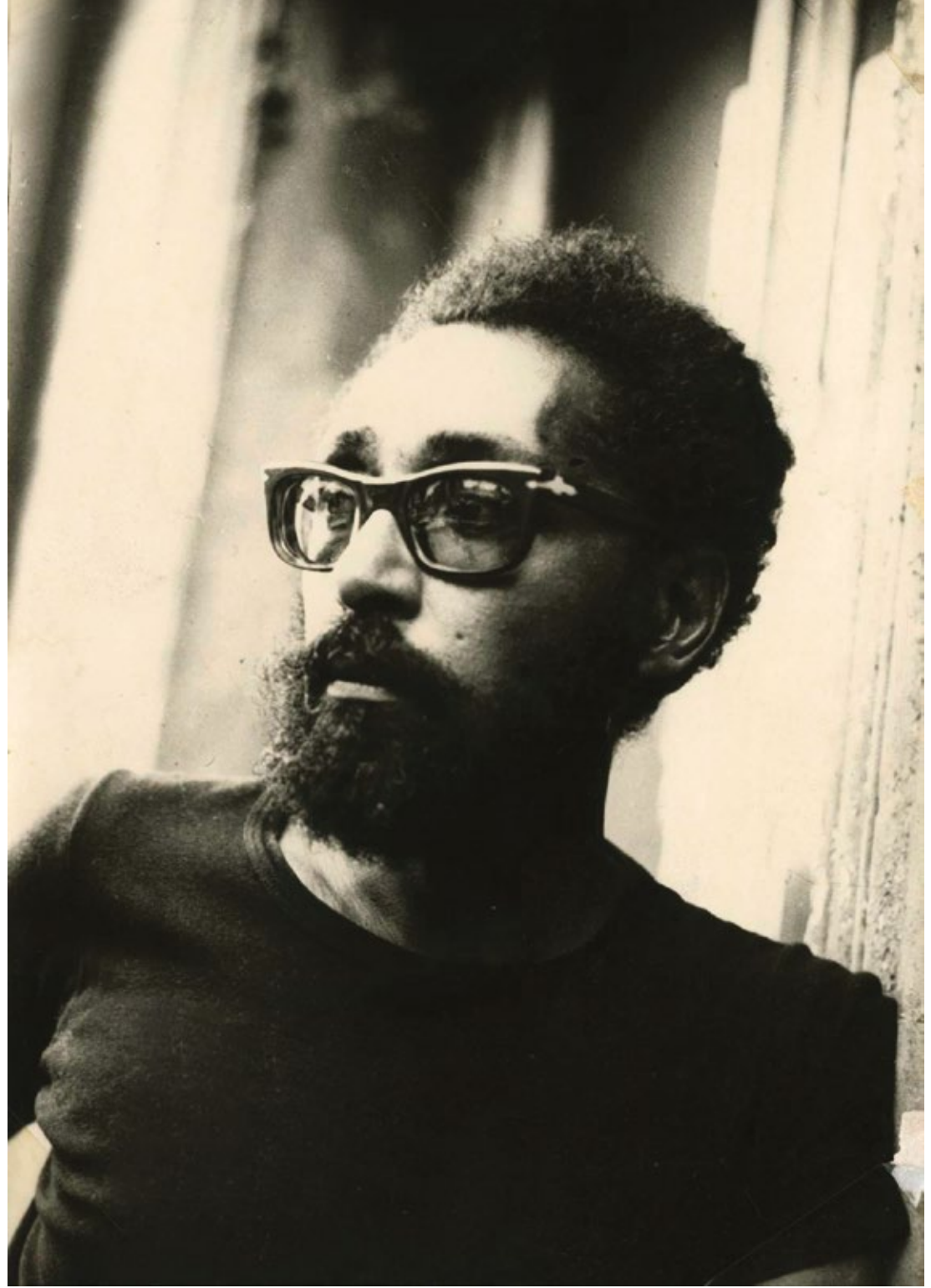
1972'de Galata Kulesi'nde "Kuzgun'un Yeri-Ceneviz Meyhanesi"nin işletmeciliğini üstleniyor. Aynı yerde düzenlediği Galata Sanat Galerisi'nde Tan Oral, Gültekin Çizgen ve Orhan Taylan'ın karma sergilerini açıyor.

1973 yılında Cumhuriyet'in ellinci yılı kutlamaları çerçevesinde Gülhane Parkına bir heykel yapıyor, bu heykel bir süre sonra kaldırılıyor ve kayboluyor. Yine aynı yıl Lale Film Stüdyosu'na ve Karaköy'deki Tatlıcılar'ın binasına demir rölyefler yapıyor.

1974 yılında Ressam Orhan Taylan ile Nişantaşı Dilberler mağazasına imzalı özgün elbiseler boyadılar. Yine bu yıl, Maden İş Sendikası'nın Gönen'deki "Eğitim ve Dinlenme Tesisleri"nin açık alandaki duvarına otomobil parçaları, hurda demir malzemelerle işçi ve ailesi ile işvereni temsil eden 13 metrelik bir kompozisyon gerçekleştirir. Ankara Kızılay'daki Emek İş Hanı'ndaki "Türkiye" heykeli parçalanarak söktürülür. (1990 yılında bu heykelin hurdacıya satıldığı öğrenildi.)

1968 yılında Mehmet Ulusoy'un başlattığı sokak tiyatroları için masklar da üreten Acar, 1975'te Mehmet Ulusoy daveti ile Paris'e giderek Ulusoy tarafından sahnelenen Kafkas Tebeşir Dairesi adlı oyun için masklar üretti.

Savaştan kalma eski çelik ve lastik malzemeleri kullanarak üretilen bu 140 mask, onun önemli çalışmalarındandır.



Sanatçı, Marmara adasına konulması tasarlanan bir anıt hazırlamaya başladı, ancak tamamlayamadı. Acar, bir duvar rölyefi üzerinde çalışırken merdivenden düştü ve beyin kanamasını nedeniyle 4 Şubat 1976 günü 48 yaşında hayatını kaybetti.

Kaldırılan Eserleri

Acar'ın bazı eserleri tartışılmasına sebep olmuş ve sökülüp depolara kaldırılmıştır. Ankara'da Emek İş Hanı'nın ön girişine Anadolu'nun çoraklaş-

ma sonucu kaybettiği toprakları ifade etmek üzere 1966'da yaptığı büyük boyutlu metal Türkiye Heykeli yerinden kaldırıldı, depolarda bekletildikten sonra hurda olarak satıldığı yapılan araştırmalarda ortaya çıktı. Metal-İş Gönen tesisleri için yaptığı heykel 1980 sonrasında sökülerek bir depoya kaldırıldı, 1997'de hatırlanarak depodan çıkarıldı ve yerine asıldı; 1975 Heykel Sempozyumu için 1940'lı yılların Antalya valisi Haşim Işcan anısına yaptığı dev el heykeli

ise, bir süre sonra bir depoya kaldırıldıktan, uzun zaman sonra Antalya Karaalioğlu parkına yerleştirildi. Kuzgun Acar'ın kent içinde kentliye emanet eserlerinin bugün ne durumda olduğu ayrı bir araştırma konusu...

Bugün bu eserlerin yerlerinde olup olmadığını bilemiyoruz. 1969 da Lastik-İş sendikasının bir toplantısı için lateks'ten işçi heykeli yapmıştı. Bu heykelinde nerede olduğu tam olarak bilinmiyor.

Kuzgun Acar'ın İÇM duvarındaki Kuşlar Heykeli

Sanırım iki yıl önceydi, bir gün İMÇ önünden geçerken Kuzgun Acar'ın heykelinin yerinde olmadığını görünce ne olduğunu anlamaya çalıştık. Sosyal medyada heykelin başına ne geldiği uzun zaman tartışıldı. Sonradan gelen tepkilerden dolayı asılan pankartta heykelin bakım ve onarımının yapıldığı ve yenilenmiş olarak yerine konulacağı bildiriliyordu. Ama o kadar uzun sürdü ki herkesin içinde kaybolması, hurdaya gitmesi endişeleri de yok değildi. Ama işin içinde Fatih Belediyesi, İstanbul Manifaturacılar Çarşısı yönetimi yanında Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı'nın olduğu öğrenilince merak edenlerin içine biraz su serpildi.

1967-1968 yıllarında mimar Doğan Tekeli, Sami Sisa ve Metin Hepgüler tarafından yapılan İstanbul Manifaturacılar Çarşısı dönemin çağdaş mimari eserleri arasında önemli bir yere sahip. İMÇ binası inşa edilirken mimar Doğan Tekeli'nin öncülüğünde bir yarışma açıldı ve yapı içerisinde o dönemin çağdaş sanat eserlerinin yerleştirileceği 8 yer belirlendi. Kuzgun Acar'ın Kuşlar Heykeli 'de 1. Blok cephesini süslemeye başladı. Acar dışında İMÇ içinde Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Eren Eyüpoğlu, Füreyya Korel, Ali Teoman Germaner, Sadi Diren, Yavuz Görey, Nedim Günsür gibi Türk sanatının tanınmış isimlerinin mozaik, seramik, mermer gibi malzemelerden yapılmış eserleri yer alıyor.



Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı'nın 2008'de İMÇ'deki sanat eserlerinin temizlenmesi amacıyla başlayan restorasyon ve konservasyon çalışmalarından sonra bu eserler tekrar temizlenmeye başladı.

Kuzgun Acar'ın Kuşlar Heykeli Restoratör Özer Aktimur başkanlığındaki bir ekip tarafından iki yılı aşan bir sürede restorasyon ve konservasyon çalışmaları tamamlandı. Burada sözü Özer Aktimur'a bırakmak lazım: "Kuzgun Acar'ın Kuşlar Soyut heykeli bana 2014'ün yaz aylarında neredeyse 40 parça halinde geldi. 40 yılın korozyonu ve indirilirken yaşananların bu sonucu doğurduğunu düşünüyorum. İşin en zor ve meşakkatli kısmı bu parçaları bir araya getirmek oldu aslında. Bu parçaları bir araya getirirken üç boyutlu çalışmalar yaptık, eserin eski fotoğraflarından yararlandık. Sanatçı bu heykelin maketini yapmıştı onu arayıp bulduk, dönemin yayınlarındaki fotoğ-

raflara ulaştık, son dönem fotoğraflarını da bilgisayara yükleyerek çalışmayı tamamladık. Üzerinde siyah boya bir kabuk gibi eseri sarmıştı, altındaki metal erimeye, tozlaşmaya başlamıştı. Makine ile çalışmak mümkün değildi, hassas bir şekilde elle çalışıldı. Manifaturacılar Çarşısında daha çok tekstil işletmeleri var ve etrafta küçük ip kumaş parçaları çokça bulunuyor. Kuşlar bu iplik parçaları ile bu heykelin üzerinde çokça yuva yapmışlardı. Yumurtaları olanlar vardı. Bu da heykelin adıyla buluşan ilginç bir şeydi bizim için."

1967 yılında sanatçı Kuzgun Acar tarafından tamamlanarak İstanbul Manifaturacılar Çarşısı'na (İMÇ) asılan Soyut Kompozisyon (Kuşlar) heykeli restoratör Özer Aktimur tarafından yürütülen başarılı bir restorasyon ve konservasyon projesinin ardından 50 yıl önceki ihtişamlı görünümüne

yeniden kavuştu. Ait olduğu İMÇ'deki yerine asılmadan önce İstanbullularla buluşması ve sanatçının özgün dokunuşlarının daha yakından gözlenebilmesi amacıyla Kuşlar heykelinin Ekim 2016'ya kadar Sakıp Sabancı Müzesi bahçesinde sergilenmesi kararlaştırıldı.

Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı

Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı Onursal Başkanı ve Kuzgun Acar'ın dostlarından Faruk Pekin kent içindeki tarihi ve kültürel mirasın korunması için neler yaptıklarını konuştuk.

Faruk Bey vakfı ve kent içindeki heykellerin bakım ve restorasyonları projesi nasıl buluştu?

Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı 2003 yılında kuruldu. Tarihi ve kültürel mirasın bilinmesi, algılanması, korunması ve doğru bir şekilde gelecek kuşaklara aktarılmasını hedefleyen bir vakıfız. Bu bir anlamda algılanma, benimsenme ve paylaşmayı gerektiriyor. Bu yolda birçok çalışma yaptık ama önemli birkaç projeden söz etmek lazım. Budalardan en önemlisi 6.7.8. sınıf öğrencilerini kapsayan Kültür Karıncaları Projesini çok önemsiyoruz. Çok emek yoğun bir proje, vakıf mütevelli heyetleri ve gönüllülerimizle gerçekleştiriyoruz. Çocuklar zihinlerinde alanda, tarihi ve kültürel eserleri gezerek bu bilincin oluşması için çalışıyoruz. İkinci önemli projemiz Anadolu Selçuklu yapı envanteriydi. Bu konuda daha önce yapılmış kapsamlı bir çalışma yoktu.



Üçüncü ve Kuzgun Acar'ın Soyut Kompozisyon heykelinin de içinde yer aldığı İstanbul'daki çağdaş sanat eserleri ile ilgilenmekteydi. Önce Cumhuriyetin 50. Yılında yapılması planlanan 50 heykel konusuna baktık. Duyuru böyle yapılmış ama daha sonra eser sayısı 20'de kalmış. Şu anda bunlardan ne yazık ki beş tanesi korunuyor. Buradan yola çıkarak önce Dolmabahçe sarayının karşısında bulunan heykeltıraş Hüseyin Anka Özkan'ın "yankı" adını verdiği, 2,5 metre yüksekliğinde, saç ve demir aksamli heykelin bakım ve restorasyonunu yaptık. Sultanahmet'teki Adliye'nin bitişiğinde bulunan Azize Eufemia şehitliğinin kalıntıları temizlendi.

Bu dönemde mi İMÇ'deki eserler gündeme geldi?

Bu tür değişik yerlerdeki heykellerin temizliği ve bakımı gündeme gelince doğal olarak içinde çok sayıda çağdaş sanat eseri bulunan İMÇ gündeme geldi. Türkiye'nin hem mimarlık alanındaki hem de kültürel alanındaki önemli bir yapısı burası. İstanbul'un en büyük tekstilcileri bir arada olacakları bir çarşıya ihtiyaç duyuyorlardı, aldıkları arsa üzerinde yapılacak yapı için 9 Şubat 1960 tarihinde bir mimarlık yarışması düzenlendi. Katılan 11 projeden Doğan Tekeli, Sami Sisa ve Metin Hepgüler'in ortak tasarımı birincilik ödülünü kazandı. Proje 1968 yılında tamamlandı. İMÇ 1.117 adet dükkân, sosyal birimler, restoranlar ve diğer hizmet birimleri ile dönemin oldukça önemli yapıtlarından birisi olarak nitelendirilmektedir. Yaklaşık

10.000 kişinin çalıştığı çarşıda 2.300 işyeri de faaliyet göstermektedir. Yarışmaya katılan 11 proje sergilendi, bunları özellikle anlatıyorum ki bugün Türkiye'de bunları hayal bile edemiyoruz, her şey oldu bittilerle ilerliyor. Yarışmalar, sergilemeler, tartışmalar bugün mimari alanda unutuldu.

İMÇ'nin yapımında yine mimari ekip çok güzel bir şey düşündü; 8 sanatçıdan 9 eser alındı. Bunların biri çeşme, çoğu duvar panosu, bir tane de Kuzgun Acar'ın heykeli. Kuzgun benim hem ağabeyimdi, hem dostumdu, o yüzden ismi ile hitap ediyordum. İMÇ içindeki bu eserlerle uzun zamandır ilgilenilmemişti. Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı, Yapı Kredi Bankası gönüllü ekibi ve restoratörlerin de yardımıyla bir temizlik yapıldı. Temizlik derken ne gerekiyorsa bakımları için bütün onlar dikkatlice yapıldı. Önemlisi de her birinin yanına birer plaket konuldu, merak edenler okuyup, öğrenebilecekler.

Kuzgun Acar'ın Kuşlar Kompozisyonu restorasyonu nasıl gerçekleşti?

Bu işleri yaparken Kuzgun Acar'ın Soyut Kompozisyonu Kuşlar'ın durumu bu basit temizliğin ötesinde bir ilgi istiyordu. Bunun mali yanı da oldukça yüksek görünüyordu. 2013 yılında Cerrah Op. Dr. Oya Bayrı, sanatçı Canan Bozbağ'ın hem mali desteği hem de yoğun ilgileri ile bu süreç başlandı. Eserin duvar-

dan indirilmesinde Fatih Belediye Başkanı Mustafa Demir'in çok yardımı oldu. Heykel indirildi, bir atölyeye kondu. Çok değişik kişi ve kurumlardan teklifler alındı. Sadece fiyatına bakılmadı, bu işin hakkıyla yapılması da önemliydi. En son Kuzgun Acar'ın da üniversitesi olan Mimar Sinan Üniversitesinde Yard. Doç. Dr. Özer Aktimur'un önerisi kabul edildi. Çok da iyi yapmışız, beklenen süre belki biraz aşıldı ama Özer Bey ve ekibi gerçekten çok titiz bir çalışma yaptılar.

Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı olarak restorasyon ve konservasyon çalışmaları için Prof. Dr. Üzliyat Özgümüş, Serra Kanyak, Halenur Katipoğlu, Hayri Fehmi Yılmaz ve Sibel Horada gibi konunun uzmanı sanatçı ve akademisyenlerin bir araya geldikleri bir Bilim ve Danışma Kurulu oluşturuldu. Bu kurul ara ara bu çalışmalar sürerken çalışan ekiple bir araya geldiler.

Heykel oradan alındıktan sonra Fatih Belediyesi, Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı ve İMÇ yönetimi olarak büyük bir pano astık; eserin restorasyona alındığını belirttik ama buna rağmen epeyce dedikodu düzeyinde, olumsuz yorumlar sosyal medyada hatta basında yer aldı. Ama bugün bu heykel İstanbulluların yakından görebilmesi için Sabancı Müzesinde sergileniyor. Daha sonra da yerine konulacak. Biz de vakıf olarak kültürel mirasa sahip

çıkma yolunda çalışmalarımıza devam edeceğiz.

Lütfen yazımın için Kuzgun Acar'ın Sözlerini renkli zeminler üzerinde dağıtmıyorsunuz?

"Önce sevmek gerek... Karşına bir malzeme çıkar, ona sevgiyle yanaştıkça, sokuldukça tanır-sın. Tanıdıkça seversin. Bir kere sevdin mi, gönlünü verdin mi bu malzemeye nakış olur, heykel olur, mask da..."

"Tiyatro da mask yapmak tutku değil ama tiyatro bana kolektif namusun ne demek olduğunu öğretti. Heykel, resim gibi bireysel bir sanatın kolektif olabileceğini, ortak amaç için nasıl kullanılabileceğini öğretti."

"...insanı zaptetmeye imkan yok. Ben onun için figüratif heykel yapmıyorum. Onu durduramayız, o anı yakalayamayız; ben hareketi yakalıyorum. Kendi tabiatıma aykırı olduğu için figüratife alışmadım. Abstre çalıştım. Örneğin kuşun kendisini yapmaktansa hareketini yaptım."

"- (Soyut ve figüratif) aslında aynı duyarlık aşağı yukarı. Örneğin Yeni Cami'de kuşların uçuşundan yola çıkan-bir işimde konu-kuşlara yem satarak para kazanan bir takım fakirler, hürriyetinden vazgeçmiş ve o yeme mahkûm olmuş kuşlardı. Bir paralellik kurdum kendi dünya görüşüm içinde. Anlattım, anlatamadım bilmiyorum ama (soyut ve figüratifte) aynı esinlenme yolu... Evet bir kuş o... Buna bir soyutlama diyebilir miyiz?"